

1. TABT OG FUNDET

Hellere ni for meget

"Jeg er lykkelig for opringningerne", bedyrede museumsinspektør Thorkild Ramskou, "selvom de ikke giver bonus". Fra sit kontor på Nationalmuseet var det ofte ham, som tog telefonen, når nogen et sted i landet meldte om nye fund fra vikingetiden. Ikke sjældent handlede det om ringborge. Siden den sensationelle opdagelse af Trelleborg ved Slagelse i 1935 havde de gådefulde geometriske fæstninger været blandt de fortidslevn, som altid fascinerede folk.

Der var mange, som gerne ville gøre det næste store fund. Nogle uger forinden var det en landinspektør, som havde kontaktet museumsmanden, da han var stødt på en rund jordvold i Rødovre. Det viste sig at være en nedlagt motorbane. Før det var det en ringformet forhøjning i Rebild Bakker, der havde vakt forhåbninger. Ramskou var draget ud for at undersøge stedet, blot for at konstatere, at det var et geologisk fænomen fra istiden. Alligevel tog han altid interesseret imod. "Hellere få ni for meget end én for lidt", sagde han.

Mange år tidligere havde han selv oplevet magien, da han som studerende deltog i udgravningen på Trelleborg. Sammen med den legendariske arkæolog Poul Nørlund havde han set sporene af borgens geometriske omrids og stolpehullerne fra dens majestætiske træhaller tone frem. Han havde egenhændigt fået til opgave at lede udgravningen af borgens gravplads. I de mere end tredive år, der var gået siden, havde han mere end én gang været på jagt efter en ny ringborg. Alligevel var der endnu aldrig kommet et gennembrud.

Fig. 11 Dette luftfoto vakte i 1970 mistanke om en ringborg ved Køge. "En nærmere undersøgelse ved Flyvertaktisk Kommando synes at bestyrke denne antagelse, idet såvel objektets beliggenhed på en bank tæt ved Køge Ås gamle løb, som objektets størrelse, med en ydre diameter på ca. 140 m, viser lighed med Fyrkat", skrev den vagthavende officer til Nationalmuseet.

Nu i foråret 1970 var en lovende henvendelse igen landet på hans bord, denne gang fra en officer fra luftvåbnet: "Ved en rutinebehandling af en luftfotooptagelse af det østlige Sjælland blev seniorsergent V. Ryhl, Fototjenesten, Flyvestation Karup, opmærksom på et ringformet objekt, der i udseende kunne minde om en vikingeborg af Trelleborg-typen", stod der i brevet.

På det medfølgende foto kunne man se et vinterfrosset landskab (fig. 1.1). Et let snelag lå over markerne, og langs skrænter var sneen føjet sammen i tættere lag, mens forhøjninger var blæst nøgne. På den måde var der tonet et aftryk frem af en næsten umærkelig ujævnhed, som ellers var usynlig i landskabet: et cirkelformet tegn på marken mellem den ældgamle herregård Gammel Lellingegård og den nye Sydmotorvej, som få år forinden var blevet skåret gennem ådalen.

Billedet nåede Ramskou den 13. april, og hans opmærksomhed var med det samme tændt. "Alt synes at pege på en borg af 'Trelleborgtypen'", skrev han entusiastisk tilbage. Så sikker følte han sig, at han samme dag sendte billedet til *Berlingske Tidende*, der næste morgen bragte billedet med den iøjnefaldende ring på forsiden. "Noget bestemt kan jeg naturligvis ikke sige, før vi får en spade i jorden", tilføjede han samvittighedsfuldt til avisen.

To dage senere stod han derude på marken. Med sig havde han kyndige kolleger fra museet. Den ene var Hans Stiesdal, som i 1950'erne havde deltaget i udgravningerne af den største af ringborgene, Aggersborg ved Limfjorden, og var ekspert i arkæologiske luftfotos. Der var også den skarpsindige og selvbevidste Olaf Olsen, der havde fuldført udgravningen af ringborgen Fyrkat ved Hobro, og hvis videnskabelige artikler om ringborge var pensum for enhver historie- og arkæologistuderende i landet.

Olsen havde taget to arbejdsfæller fra Fyrkatprojektet med: arkitekten Holger Schmidt, der havde brugt flere års arbejde på at rekonstruere ringborgenes ejendommelige huse. Og så den unge historiker Else Roesdahl, der havde vakt opsigt ved at finde tegn på, at der også havde levet kvinder på ringborgene – ikke kun mandlige krigere, som man hidtil havde troet. Nu stod de alle her, på en pløjemark en kold forårsdag, hvor nattens rim kun langsomt gik af jorden.

Herude tog tingene sig mere komplicerede ud end på luftbilledet. Volden kunne de godt fornemme i landskabet, selvom den lå helt udjævnet til alle sider, så dens rester næppe hævdede

sig mere end 30 cm over marken. Men trods ihærdig eftersøgning fandt de ingen andre spor – ingen potteskår, jernnagler eller andet, som kunne give et praj om aktivitet i vikingetiden. Ramskous kolleger var ikke overbeviste: ”ingen turde udtale sig i nogen retning angående voldens eventuelle alder”, noterede han tørt.

Selv var han ikke til sinds at give op. Efter høst var han tilbage for at stikke en spade i jorden i håb om at se tydeligere spor af volden. Lidt trækul var de eneste tegn på menneskelig aktivitet, men i første omgang var det nok. Han søgte museet om penge til en større prøvegravning, men måtte vente til næste års høst, før marken igen var ledig. I september 1971 ankom han omsider med skurvogn og skovle og med en gravko, som kunne skrabe et snit gennem volden (fig. 1.2).

I tre uger syslede Ramskou og hans assistenter mellem jorddyngerne. Da arbejdet sluttede den 16. oktober, var der imidlertid kun lidt at berette. I udgravningssnittet kunne man se, at volden var bygget af stablede græstørv. Men der var ikke fundet spor af en voldgrav eller af bygninger på borgpladsen og heller ingen genstande fra vikingetid. Nogle potteskår og dyreknogler fra en jernalderlandsby og et stærkt udpløjet voldsted af ukendt alder – det var alt, hvad deres bestræbelser havde kastet af sig.

Skuffelsen kunne mærkes, da Ramskou skrev tilbage til den officer, som året forinden havde sendt ham luftfotografiet: ”jeg kan meddele Dem, at det virkelig drejer sig om en vold, bygget af mennesker. Det fremgik af voldkernens indre struktur. Derimod har volden intet med vikingetid at gøre”. Hvor meget han end havde håbet, at han skulle finde en ny ringborg, måtte han tro på det, udgravningen viste ham. Heller denne ikke gang havde ni for meget ført til én for lidt.

Fig. 1.2 Thorkild Ramskov følger opmærksomt med fra kanten af udgravningen, mens gravemaskinen arbejder sig gennem Borgrings vold i september 1971.

Et netværk af borge

Det voldsted, som Thorkild Ramskou i 1971 forlod, er i dag optaget på UNESCOs liste over verdenskulturarv (fig. 1.3). Her står Borgring sammen med fire andre ringborge i det nuværende Danmark som steder, der har gjort det muligt at afdække nye sider af vikingetidens historie. Hvert år kommer tusindvis af besøgende fra hele verden for at forundres over disse monumenter og opleve sporene af de dramatiske begivenheder, de er resultat af.

Det kan lyde som en monumental fejl, at en velanskrevet arkæolog kunne gennemføre udgravninger på dette sted uden at opdage, hvad der var tale om. Men i virkeligheden er det en vigtig fortælling om videnskab. Ramskous konklusioner på det, som udgravningerne i 1971 viste ham, var det mest troværdige bud, han kunne give. Han manglede de afgørende data. Først da andre mere end fyrre år senere vendte tilbage med nye metoder, kunne man afsløre det, som afgjorde sagen.

Vi ved i dag, at Borgring blev bygget i anden halvdel af 900-tallet. Den bestod af en præcist cirkelformet, træklædt jordvold, der på fire steder var afbrudt af porte. Portene pegede mod borgens centrum, hvor deres linjer mødtes i nøjagtige rette vinkler. Det var dette karakteristiske geometriske mønster, som først blev opdaget på Trelleborg ved Slagelse i 1935 og siden genfundet på Aggersborg ved Limfjorden, Fyrkat ved Hobro og på Nonnebakken ved Odense (fig. 1.4).

I 2014 var Borgring dermed den femte borg i Danmark, hvor dette mønster blev genfundet. Såvel borgenes størrelse som deres geometriske præcision er stadig en stor sjældenhed og en gåde. To voldsteder i Skåne, Borgeby ved Lund og en ringvold i byen Trelleborg, har ligheder med de fem danske borge og hører måske sammen med dem. Men ellers må man rejse langt for at finde noget, der ligner.

Fig. 1.3 Borgring set fra luften. De cirkelformede grusstier følger voldens inderside og forbinder borgens porte, mens metalpæle markerer ringborgens ydre omrids.

Borgene deler så mange ligheder, at vi ikke kan være i tvivl om, at de er blevet til på samme tid og på foranledning af den samme bygherre. Opdagelsen af ringborgene blev skelsættende, fordi ingen historikere eller arkæologer havde forventet, at en dansk konge i vikingetiden havde magt til at gennemføre byggeprojekter af den størrelsesorden eller med en så gennemtænkt arkitektur. Lige så bemærkelsesværdigt var det, at dette var et projekt, som over få år blev gennemført på tværs af landsdelene Jylland, Fyn, Sjælland og sandsynligvis Skåne.

Borgene er bygget på Harald Blåtands tid – den konge, der, som han selvbevidst erklærer på sin store runesten i Jelling, ”vandt sig al Danmark og Norge og gjorde danerne kristne”. Hvorfor han til forskel fra andre af vikingetidens konger byggede store borge, og hvorfor de fik den særlige geometriske form, er spørgsmål, som stadig diskuteres intenst. De er omdrejningspunkt for et af alle tiders største opklaringsarbejder i skandinavisk arkæologi.

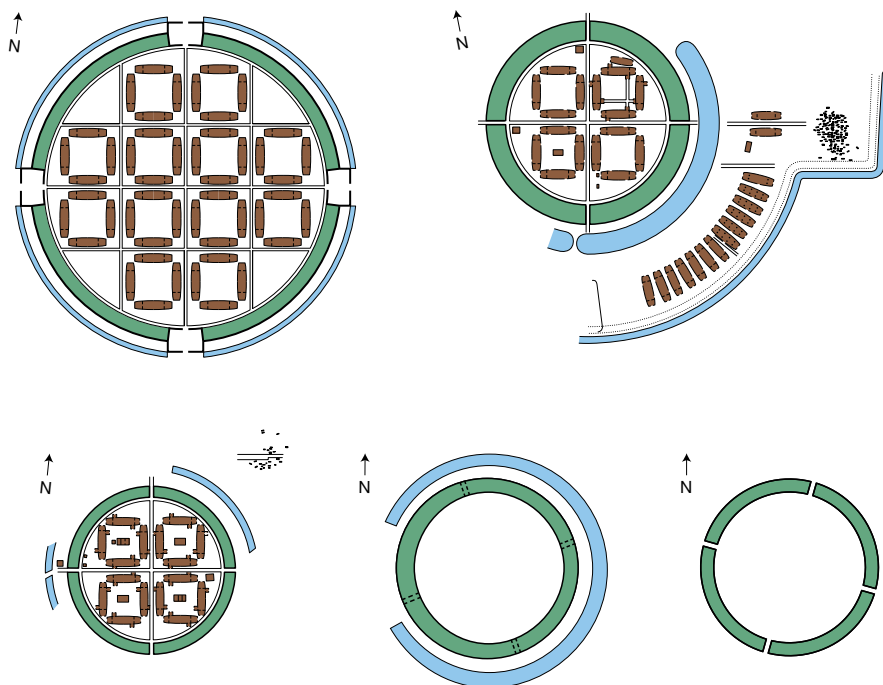

Fig. 1.4 Plan over de geometriske ringborge fra vikingetiden: Aggersborg (øverst tv.), Trelleborg (øverst th.), Fyrkat (nederst tv.), Nonnebakken (nederst, mf.) og Borgring (nederst th.). Fra anlægget Borgeby i Vestsåne, der sandsynligvis er opført samtidig med borgene i Danmark, kender man kun brudstykker af planen. En syvende ringborg, hvis spor er fundet i byen Trelleborg i Sydsåne, har en noget anderledes plan og måske en anden historie.

En vigtig del af svaret afhænger af, hvor borgene fandtes, og hvordan de var udformet. Er der store ligheder mellem borgene, så er der også forskelle, f.eks. i voldens konstruktion. Og til forskel fra i hvert fald Fyrkat, Aggersborg og Trelleborg er der intet, der tyder på, at Borgring har været forsynet med store træbygninger.

Mange gange er arkæologer i årenes løb rykket ud, fordi man troede, at man var kommet på sporet af en ny ringborg – på grund af kortstudier eller luftfotos, senere også satellitbilleder